

Jan Werner Mathiasen

Traume, angst og skyld: gentagelsestvang i Danmarks militæraktivisme?¹

Hårde militære bidrag til internationale operationer har efter 9/11 været Danmarks foretrukne sikkerhedspolitiske virkemiddel. Militæraktivismen ligner derigennem et selvreferentielt identitetsprojekt, der defineres af nationaltraumet i 1864 og domineres af forsvarsmekanismer mod angst og skyld. Angst relateret til Danmarks nærdødsoplevelser og skyld over ikke i fortiden at have handlet politisk derefter. I forlængelse af 9/11 træder besættelsen og fodnoteperioden derfor frem som kraftige identitetsmarkører, der driver og forstærker Danmarks militære engagement. Militæraktivismen føres og videreføres herefter uden væsentlig sikkerhedspolitisk afvejning af fordele og ulemper ved de konkrete militære bidrag. Dette skyldes, at Danmark gennem gentagelsen oplever at sikre den historiske overlevelse i 1864, 1940 og i den Kolde Krig som sin egen.

Nøgleord: Danmark, militæraktivisme, kollektiv identitet, nationaltraume, psykoanalyse

Danmark har siden den kolde krigs afslutning udvist overraskende stor villighed til at bidrage til alverdens konflikter med de hårde kampmidler i forreste linje. Antallet af danske militære bidrag til internationale operationer har således været støt stigende gennem de seneste 30 år. Det samme har anstrengelserne for at forklare denne militarisering af udenrigsaktivismen udtrykt gennem en mere risikovillig og "udstrakt anvendelse af det militære instrument uden for landets grænser" (Pedersen og Ringsmose, 2017: 347). Analyserne af Danmarks militæraktivisme er således talrige, men langt fra samstemmende (Pedersen og Gram-Skjoldager, 2015). Sikkerhedspolitiske forskere er generelt enige om, at militæraktivismen er anderledes end almindelig småstatsstrategi og traditionel dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, men der er ikke konsensus om i hvilken grad eller hvorfor (Rasmussen, 2005; Pedersen, 2012; Branner, 2013; Wivel, 2013a). Langt de fleste tillægger ændringer i de eksterne faktorer og stormagternes øgede efterspørgsel på militære bidrag væsentlig betydning for militariseringen (Pedersen, 2012; Wivel, 2014; Jakobsen og Kjærsgaard, 2017; Ringsmose og Rynning, 2017). Disse faktorer kan dog ikke udtømmende forklare, hvorfor Danmark modsat andre europæiske småstater ukritisk og kontinuerligt udfyl-

der sit større handlerum og den øgede efterspørgsel med de hårde kampmidler til i særlig grad USA's militære interventioner efter 9/11.

Med krigsudredningen fra januar 2019 (Mariager og Wivel, 2019) blev de politiske overvejelser bag imødekommelsen af stormagternes ønsker om militærbidrag med hårde militære kapaciteter grundigt afdækket. Udredningen, der skulle kortlægge baggrunden for de danske bidrag til Kosovo, Afghanistan og Irak, drog to væsentlige hovedkonklusioner: 1) Danmark ønsker generelt at imødekomme amerikanske ønsker til hårde militære bidrag uden pres fra USA, og 2) konkrete bidrag til militære operationer formes som oftest uden, at strategiske fordele og ulemper opvejes mod hinanden (Mariager og Wivel, 2019: 22, 331). Krigsudredningens påvisning af manglende politisk afvejning mellem sikkerhedspolitiske omkostninger og fordele understøtter derigennem oplevelsen af, at strategisk refleksion har været aftagende i takt med, at militæraktivismen blev et mål i sig selv (Jakobsen og Møller, 2012; Kristensen og Larsen, 2017; Ringsmose og Rynning, 2017; Lidegaard, 2018). Til forskel fra andre småstater har Danmark med stor politisk og folkelig opbakning ukritisk imødekommet den øgede militærefterspørgsel med hårde kapaciteter i forreste række. Dette er et mærkværdigt brud med den danske udenrigspolitiske tradition, og den fraværende politiske refleksion afviger fra Norge, der ellers også har fulgt USA siden Berlinmurens fald. I Norge har Libya-utvalget gennemført en større evaluering for at nuancere fremtidig deltagelse og legitimere militær tilbageholdenhed, hvilket var tilfældet i kampen mod ISIL over Syrien, hvor Danmark igen ukritisk deltog i forreste række (Libya-utvalget, 2018). Gennem læsningen af eksisterende forsknings forskellige og til dels modstridende forklaringer giver artiklen et selvstændigt perspektiv på militæraktivismens opståen, udvikling og gentagelse. Det er artiklens pointe, at den udeblivende strategiske diskussion og brede accept skyldes, at militæraktivismen gennem en dialog med fortidens traumatiske begivenheder er blevet et selvreferentielt identitetsprojekt for Danmark. Artiklen bidrager derigennem med et nyt perspektiv på denne ukritiske danske krigsdeltagelse, der gentages uden hverken politisk refleksion på Christiansborg eller opnåelse af den ønskede stabilisering af indsatsområderne.

Peter Viggo Jakobsen og Ole Wæver giver hver deres bud på Danmarks selvreferentielle militæraktivisme. Begge forskere tolker de militære bidrag gennem et opgør med besættelsen og fodnoteperioden, der styrker den nationale selvforståelse og forstærker militæraktivismen (Jakobsen, 2013: 186; Wæver, 2016: 34). Jakobsen (2013) har blandt andet beskrevet, hvordan den danske befolknings tolerance over for tab i Afghanistan mod forventning medførte øget opbakning til denne og efterfølgende krige. Ifølge Jakobsen skyldes opbakningen, at Danmark gennem militæraktivismen udvikler en særlig krigeridentitet, der

bliver vedligeholdt af politisk lederskab, elitekonsensus samt positive fortællinger om egne bedrifter ofte i relation til fortidens svigt (2013: 184, 2016a: 752). Omkring krigeridentitetens elitekonsensus er etableret et policyfællesskab, som vedligeholder militæraktivismen (Jakobsen, 2019). På tilsvarende måde anskuer Ole Wæver militæraktivismen som en identitetsstabiliserende funktion, der kompenserer for, at indvandringspolitikken efter den kolde krig ikke afspejler danske værdier (2016: 33). I Wævers fortolkning opstod militæraktivismen gennem en række psykonationale ofre, hvor Danmark gjorde op med fortiden og overraskede sig selv (Wæver, 2000; 2016: 30). Militæraktivismen gentages upåagtet ændringer i de indre og ydre vilkår, netop fordi den giver danskerne en mening med dem selv, deres problematiske fortid og indvandrerkritiske samtid. Begge forskeres identitetsperspektiver stemmer således fint overens med krigs-udredningens påvisning af manglende strategisk diskussion og systematisk evaluering af indsættelserne. De formår dog ikke på en teoretisk konsistent måde at forklare, hvorfor denne identitetskonstruktion blev så stærk i Danmark, eller hvordan opgøret med fortiden bidrog til dette.

Peter Viggo Jakobsen fokuserer primært på opretholdelsen af elitekonsensus og sidestiller dette med identitet uden at redegøre teoretisk herfor. Jakobsen mangler derudover at forklare, hvorfor elitekonsensus i opposition til fortiden skaber krigeridentitet i Danmark og ikke i andre sammenlignelige småstater. På tilsvarende måde antager Ole Wæver, at psykonationale forhold konstituerer militæraktivismen, uden at påvise hvordan de indvirker på identiteten. Wæver mangler også at forklare, hvorfor Danmark kompenserer for indvandrerkritikken med øget fokus på hårde militære kapaciteter frem for fx bistandspolitikken. For både Jakobsen og Wæver træder militæraktivismen frem gennem analysen af, hvordan begivenhederne i 1864, 1940'erne og 1980'erne er sammenfiltret med specifikke politiske interesser og magtkampe (Jakobsen, 2013: 184-188; Wæver, 2016: 28-33). Denne artikel tager fat om den forskningsmæssige anvendelse af disse begivenheder i relation til Danmarks udenrigspolitiske identitet. Gennem en psykoanalytisk læsning af eksisterende forskning perspektiverer artiklen, hvorfor disse begivenheder tilskrives så stor betydning i både fortællingen om, gentagelsen af såvel som opbakningen til militæraktivismen. Til forskel fra Jakobsen og Wæver forklarer artiklen, hvorfor militæraktivismens gentagelse kontinuerligt legitimeres i 1864, besættelsesperioden og fodnoterne på tværs af regeringsskift og ændringer i de eksterne vilkår. Artiklen supplerer derved de eksisterende identitetsbaserede tolkninger ved at forklare, hvorfor og hvordan fortidens traumatiske begivenheder konstituerer Danmarks tiltagende og gentagne militæraktivisme.

I eksisterende forskningslitteratur tilskrives nederlaget ved Dybbøl i 1864, besættelsen af Danmark den 9. april 1940 samt fodnoteperioden i 1980'erne ofte betydning af traumatisk karakter for Danmarks udenrigsaktivisme efter 1989 (Rasmussen, 2005; Villaume, 2008; Jakobsen og Møller, 2012; Branner, 2013; Wivel, 2013a; Pedersen, 2018b). Særligt 1864 fortolkes generelt som det nationale traume, der definerer Danmarks relationer til andre stater, og træder derfor jævnligt frem i analyser af Danmarks nationalidentitet såvel som militæraktivismen (Villaume, 2008: 38; Jakobsen, 2009: 12; Lidegaard, 2018: 22; Pedersen, 2018a: 226; Mariager og Wivel, 2019: 142). Uanset om den danske nationalidentitet fortolkes gennem politiske partiers kamp om magten i Danmark (Bjøl, 1986; Petersen, 2009), en transnational oplysningstradition (Lundgreen-Nielsen, 1992; Holbraad, 2017) eller socioøkonomiske relationer mellem land og by (Østergaard, 1992), fremskrives den med udgangspunkt i nederlaget ved Dybbøl i 1864. Derigennem udgør denne begivenhed mere end nogen anden samlingskraften i den kollektive bevidsthed om Danmark (Korsgaard, 2006). Med et psykoanalytisk identitetsteoretisk perspektiv begrebsætter artiklen den eksisterende forskningslitteraturs hyppige udlægning af 1864 som nationaltraumet. Artiklen tager udgangspunkt i forståelsen af militæraktivismen som et selvreferentielt identitetsprojekt og analyserer dette som en dynamisk relation mellem forsvar mod fortidens eksistentielle angst og politiske skyld. Gennem eksisterende forskningslitteraturs anknytning til psykoanalytiske begreber påviser artiklen, hvordan de historiske begivenheder i 1864, 1940'erne og 1980'erne konstituerer militæraktivismens selvreferentielle gentagelse. Artiklen fokuserer på kollektiv identitetsskabelse med udgangspunkt i psykoanalysen og forløber efter en kort teori-introduktion i tre hovedspor.

I første afsnit fremskrives Danmarks sikkerhedspolitiske identitet som en dynamisk relation mellem impulser fra livs- og dødsinstinktet udsprunget af nationaltraumet i 1864, der træder frem som fællesreferencen for langt de fleste fortolkninger af dansk identitet og nyere dansk sikkerhedspolitik. Gennem analysen af eksisterende studier af militæraktivismen fremskrives sådanne nationale identitetsmarkører, som en dualistisk identitetsforståelse kan bygges op omkring. I andet afsnit bringes identitetsmarkørerne sammen i en psykoanalytisk fortolkning af Danmarks sikkerhedspolitik efter 9/11. Afsnittet sandsynliggør, at aktivismens militarisering forløber parallelt med en politisk Retraumatisering, og påviser, hvordan nationaltraumet fra 1864 fortsat er Danmarks primære udenrigspolitiske identitetsmarkør. Artiklen afsluttes med en perspektivering af militæraktivismen som en forsvarsmekanisme mod fortidens eksistentielle angst og politiske skyld. En forsvarsmekanisme der ligner bjærg-

ningsforsøg af Danmarks historiske overlevelse og derfor er selvreferentiel med karakter af patologisk gentagelsestvang.

Den psykoanalytiske optik er valgt af fire væsentlige sammenhængende årsager. For det første er psykoanalysens genstandsfelt netop identitetens tilblivelse og stabilisering gennem fremskrivning af de drifter (id), der ligger bag oplevelsen af enhed (entitet). For det andet giver psykoanalysen til forskel fra antropologiske, sociologiske og socialpsykologiske identitetsperspektiver mulighed for en bredere forståelse af de tilsyneladende modsatrettede og dualistiske tendenser, der gennemstrømmer eksisterende forskningslitteratur. For det tredje relaterer psykoanalysen identitetens opretholdelse direkte til specifikke mekanismer til forsvar, herunder projektion af aggression og idealiserede selv billeder. For det fjerde kan psykoanalysen belyse, hvordan traumatiske oplevelser træder frem som gentagelse ofte af tvangsmæssig karakter. Psykoanalysen kan derved bedre end andre perspektiver forklare, hvorfor militæraktivismen ukritisk gentages, og hvorfor historiens traumatiske begivenheder kontinuerligt dukker op bag legitimeringen af militærbidragene.

Artiklen anvender psykoanalytisk traumeteori i rammen af kollektiv identitet. Det bliver således gennem traumatiske begivenheder, at kollektiv identitet konstrueres, vedligeholdes og forsvares. Derudover anvendes psykoanalysens tidlige identitetsskabende positioner til forståelsen af forsvarsmekanismer mod angst og skyld. Denne anvendelse har til hensigt at påvise væsentlige sammenfald mellem forskningslitteraturen om Danmarks udenrigsaktivisme og psykoanalytiske dynamikker. Artiklen anskuer således ikke Danmark gennem udviklings- og individualpsykologien, men anvender alene dynamikkerne inden for identitetsskabelse og stabilisering som et alternativt perspektiv på dansk udenrigspolitisk identitet. Artiklen fokuserer på den eksisterende forskningslitteratur, der definerer 1864, besættelses- og fodnoteperioden som national-traumatiske begivenheder, uden at dette gives selvstændig betydning. Det er her, psykoanalysen byder sig til, idet den insisterer på, at der ligger en dybere mening bag denne tilsyneladende tilfældige sammenkædning af ord og begivenheder (Rösing, 2005). Det psykoanalytiske blik rettes derfor mod specifikke begivenheder, der opnår så stor betydning, at de gennem videregivelse og gentagelse danner grundlaget for kollektiv handling. I forskningslitteraturen om Danmarks nationale identitet og udenrigsaktivisme er nederlaget ved Dybbøl i 1864, besættelsen i 1940'erne samt fodnoteperioden i 1980'erne sådanne begivenheder.

Analyseramme: traume, angst, skyld og gentagelse i identitetsdannelsen

Eksisterende forskningslitteratur fremskriver generelt dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik gennem en dualistisk praksis af kollektiv identitetsmæssig karakter (Pedersen, 2012: 124; Pedersen og Gram-Skjoldager, 2015: 167; Ringmose og Rynning, 2017: 418; Jakobsen, 2019: 142). Bag denne danske dualisme ligger således både en oplevelse af eksterne trusler og en trang til udbredelsen af sig selv, udmøntet gennem udenrigsaktivismens to flagskibe: bidrag til internationale operationer og udviklingsbistand (Jakobsen, 2019: 142). Inden for international politikteori er identitetsrelateret sikkerhedsskabelse oftest fortolket i rammen af begrebet ontologisk sikkerhed (Mitzen, 2006). Studier af politiske elitors håndtering af eksistentielle udfordringer beskriver derfor ofte, hvordan beslutningstagere gentager praksisser, traditioner og rutiner, fordi de giver oplevelsen af ontologisk sikkerhed. Hvor studier af ontologisk sikkerhed fokuserer på *security as being* frem for *security as survival* (Kinnvall og Mitzen, 2017: 4; Wivel og Crandall, 2019), retter denne artikel det psykoanalytiske blik mod dynamikkerne mellem de to oplevelser af sikkerhed. Dette for det første fordi dualismen mellem sikkerhed gennem afstandstagen (afkobling) og sikkerhed gennem udbredelsen af sig selv (tilkobling) ofte skrives frem som det mest markante særpræg ved dansk udenrigspolitisk identitet (Rasmussen, 2005; Pedersen, 2012, 2015; Branner, 2013; Wivel, 2014). For det andet fordi et psykoanalytisk blik giver fornyet indsigt i, hvordan og hvorfor traumatiske begivenheder indlejres i den kollektive identitet og videregives mellem generationer som gentagne handlinger til sikring af suverænitet såvel som ontologisk sikkerhed (Volkan, 2014: 45).

I psykoanalysen er det i døds- og livsinstinktets sameksisterende dynamikker, at enhver identitetsdannelse tager sit udgangspunkt gennem evnen til at håndtere følelser af angst og skyld (Klein, 1948: 116, 1958: 85; Segal, 2006: 25). Cathy Caruth fortolker herigennem traumers betydning for kollektiv identitetsdannelse som dobbeltheden mellem nærdødsoplevelsen og selve overlevelsen. Samtidig relaterer hun traumet direkte til chokket over, at nærdødsoplevelsen ikke blev forudset eller forudset "et øjeblik for sent" (Caruth, 1996: 141). Således omfavner traumet både følelsen af dødsangst og oplevelsen af skyld over eget svigt, hvilket kontinuerligt spiller ind på identiteten gennem relationerne til andre. Traumet indvirker derfor dualistisk, idet den umiddelbare dødsangst håndteres gennem aggressive impulser, imens skylden ofte håndteres ved at gøre noget godt for andre.² Traumet manifesterer sig således i den tilbagevendende påmindelse om dobbeltheden: "Ikke at have erkendt truslen om døden i fortiden tvinger den overlevende til konstant at konfrontere den igen og igen"

(Caruth, 1996: 62). Det er derfor gennem forsinkede og ofte gentagne redningsforsøg af sig selv, at traumatet træder frem i den kollektive identitet (Caruth, 1996: 64). Det oprindelige traume omfavner således både nærdødsoplevelserne såvel som den fortsatte overlevelse. Det er denne paradoksale dualisme mellem "historien om den ubærlige karakter af begivenheden og historien om den ubærlige karakter af dens overlevelse", der konstituerer traumets indlejring i identiteten (Caruth, 1996: 7).

På tilsvarende vis beskriver Vamik Volkan (2001), hvorfor nogle traumatiske begivenheder indstiftes som særligt vigtige markører i kollektive identiteter. Volkan definerer disse begivenheder som *chosen traumas*, idet de indtræder som hegemoniske identitetsmarkører i den kollektive selvopfattelse. For Volkan såvel som Caruth er det omkring disse tydelige identitetsmarkører, at den kollektive identitet og bevidsthed om "et fælles vi" opbygges og vedligeholdes. Inden for nationsforskning anskues kollektiv identitet generelt som en overliggende nærmest hegemonisk påstand om et fællesskab, der står over og forener andre politiske, økonomiske, sociale, etniske etc. identiteter (Feldbæk, 1991: 11). Det er sådanne "forestillede fællesskaber" gennem oplevelsen af en dyb symbolsk samhørighed (Anderson, 2012), generaliserede myter om fælles afstamning (Smith, 1999) eller kulturelle normer og social dannelse (Gellner, 2006), der etablerer, udvider og bevarer kollektive identiteter. Denne kollektive identificeringsproces, der ofte er politisk drevet i relation til en specifik anden, bliver med tiden indlejret i individet og reproduceret gennem social praksis og uddannelsessystemet. Nationale identiteter opbygges således for at imødegå spændinger mellem det individuelle og det kollektive, og skaber derigennem en række fjendebilleder, der dækker over dette symbolske, imaginære eller forestillede fællesskab. Ole Feldbæk beskriver, hvordan sådanne "fjendeklicheer" tjener som bindemiddel mellem den individuelle og den kollektive identitet. Indlejringen af individet i et kollektiv sker således ikke i isolation, hvilket "uden tvivl hænger sammen med, at den kollektive identitet bygger på følelser i højere grad end forstand" (Feldbæk, 1991: 12). Til forskel fra eksisterende antropologiske, historiske, sociologiske og socialpsykologiske perspektiver på kollektiv identitet anvender denne artikel en psykoanalytisk optik. Dette fordi psykoanalysen bedre kan forklare, hvorfor det er traumerne fra 1864, besættelsen og fodnoteperioden frem for rationel politisk afvejning, der legitimerer militæraktivismen.

Hos Vamik Volkan er der på tilsvarende måde altid en individuel og en kollektiv identitet på spil, hvor følelsen af selv og kollektiv skabes gennem en forskel til andre (1994). Hvor individuel identitet skaber enhed for selvet og retning for dets drifter, skaber den kollektive identitet oplevelsen af samhørighed, fællesskab og kollektiv sikkerhed (Volkan, 2014: 19). For Volkan ligger

der altid en særlig traumatisk begivenhed eller oprindelsesfortælling bag skabelsen og opretholdelsen af denne forskel til andre. Sådanne traumer omfavner derved den kollektive identitet og overleveres ofte fra generation til generation som et ekstremt følelsesladet mærke, der ikke kan håndteres gennem refleksiv bearbejdning (Volkan, 1994: xxv). Særligt politisk eller militært ydmygende begivenheder opnår som oftest status af *chosen traumas* og psykologiseres og mytologiseres derigennem som en form for socialt medieret DNA (Volkan, 1994: xxvii, 2014: 23). Sådanne begivenheder indlejres i den kollektive bevidsthed, hvor de opbygger og vedligeholder følelsen af fælleskab gennem indstiftelsen af identitetsmæssige relationer i gruppen og mellem gruppen og andre. Disse *chosen traumas* fungerer som mentale billeder, der binder individet til den kollektive identitet og overleveres mellem generationer. Når overleveringen sker mere eller mindre ubevidst fx gennem indlejring i kunst, historie, sociale normer og etablerede samfundsstrukturer, indtager et *chosen trauma* funktionen som fællesskabets primære identitetsmarkør (Volkan, 2014: 25). Den oprindelige begivenhed har mistet sin nærværende betydning, men opererer fortsat som identitetsmarkør, også selvom den ikke anvendes politisk. Særligt under ekstreme hændelser (krise, konflikt og krig) træder traumatet frem i den kollektive bevidsthed og definerer identiteten i relationen til en truende ”anden”. Sådanne *chosen traumas* influerer kontinuerligt på oplevelsen af ven og fjende og påvirker derigennem mekanismer til forsvar af den kollektive identitet (Volkan, 1994). Undertrykte følelser af angst og skyld, der vedrører den oprindelige traumatiske begivenhed, indlejres i den kollektive identitet og overleveres til eftertiden som en række opgaver, der skal løses (Caruth, 1996: 111; Volkan, 2014: 57).

I Melanie Kleins psykoanalyse opererer sådanne undertrykte følelser af angst og skyld gennem livs- og dødsinstinktets dualitet og tilskrives to forskellige positioner i identitetsdannelsen: den paranoide position og den depressive position. For Klein er begge positioner vigtige og samtidigt konstituerende for den modne identitetsdannelsesproces. Det er derfor mellem disse to positioner og særligt deres forsvarsmekanismer mod angst og skyld, at identiteten kontinuerligt udvikles og modnes (Klein, 1948: 116; Segal, 2006: 37). Modsat andre psykoanalytikere ser Klein identitetsdannelsen som en kontinuerlig dynamik mellem den paranoide position styret af dødsinstinktets drifter og den depressive position domineret af livsinstinktet (Klein, 1946: 99; Klein, 1948: 114). Selv i modne identiteter indstifter traumatiske begivenheder og Retraumatisering perioder domineret af angstreducerende impulser fra dødsinstinktet (Klein, 1948: 117-119). Til forskel herfra vil den depressive position påvirke identiteten gennem følelsen af skyld i relation til livsinstinktet. Fælles for begge instinkter er, at der i perioder med oplevelsen af angst og skyld sker en splitning af impulser fra

begge instinkter gennem en dobbelt projektion og introjektion (Klein, 1948). Aggressive impulser fra dødsinstinktet projiceres ud i verden og får denne til at fremstå faretruende. Samtidig sker en introjektion, som beskytter identiteten mod angst gennem forsvar mod egne aggressive impulser. Parallelt hermed splittes livsinstinktets impulser i introjektion af skyld over tabet og projektion af idealiserede selvbilleder (Klein, 1948: 119). I kollektive identiteter sker dette som omtalt gennem etableringen af forestillede værdifællesskaber, der projiceres ud i verden som oftest i opposition til konstruerede fjendebilleder. Skyldfølelsen søges derefter håndteret gennem indadrettet opretning af det tabte og udadrettet idealisering af det eksisterende.

På trods af at de to positioner kontinuerligt påvirker identiteten, vil dødsinstinktets impulser tage over og dominere i perioder med oplevelsen af ekstrem angst. Derved vil den umiddelbare progression og modning af identiteten, som den depressive position bevirker, ofte træde i baggrunden til fordel for mere aggressive og primitive forsvarsmekanismer (Klein, 1948: 121). Oplevelsen af overvældende angst herunder Retraumatisering bevirker, at progressionen i identiteten ophører, og følelsen af skyld og bearbejdningen af denne derefter domineres af dødsinstinktets aggressive impulser (Klein, 1946). Gennem gentagne og til tider tvangsmæssige rekonstruktioner af tab og efterfølgende bjærgning vil følelsen af angst og skyld dog kunne mindskes (Segal, 2006: 93). Derved fremtræder identitetens konstituerende begivenhed (*chosen trauma*) ofte gennem gentagne forsøg på at bjærge fortiden, idet disse bjærgningsforsøg giver en oplevelse af følelsesmæssig enhed: ”Hvis fortiden skal forstås som traumets historie, er det en historie, der opleves som en uendelig række af forsøg på at sikre sig sin overlevelse som sin egen” (Caruth, 1996: 64). Det er altså i rækken af tvangsmæssige bjærgningsforsøg af den historiske overlevelse, at traumet træder frem i nutiden. De efterfølgende afsnit vil relatere traumets dobbelthed og dynamikkerne mellem døds- og livsinstinktet til den eksisterende forskningslitteratur om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Artiklen indstifter 1864 som det *chosen trauma*, der gennem dobbeltheden mellem nærdødsoplevelsen og den faktiske overlevelse konstituerer Danmarks kollektive identitet. Derefter fremskrives den danske udenrigsidentitet gennem dynamikkerne mellem døds- og livsinstinktets forsvarsmekanismer mod følelserne af angst og skyld oprindat i traumet fra 1864.

Traumet fra 1864

Langt de fleste studier af Danmarks sikkerhedspolitik anskuer slaget ved Dybbøl den 18. april 1864 som en kollektiv identitetsmarkør med afsæt i overgangen fra mellemmagt til decideret småstat (Rynning, 2003; Rasmussen, 2005;

Mouritzen, 2007; Jakobsen og Møller, 2012; Pedersen, 2012; Wivel, 2014a; Wæver, 2016; Mariager og Wivel, 2019: 134). På tilsvarende vis indtager 1864 også en central plads i forståelsen af Danmark som politisk enhed, udviklingen af velfærdsstaten og etableringen af en fælles national identitet (Østergaard, 1992; Hansen, 2002; Korsgaard, 2006; Pedersen, 2014). Nederlaget ved Dybbøl er ubetinget den væsentligste begivenhed for skabelsen og opretholdelsen af kollektiv identitet i Danmark og indvirker fortsat på fællesskabsfølelsen gennem kunsten, kulturlivet, arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Dermed markerer 1864 grænserne mellem staten og individet, staten og omverdenen og således også nationalidentitetens relation til sig selv. Danmark blev med andre ord genfødt som stat, nation og samfund og gennemlevede ved Dybbøl sit konstituerende traume (Branner, 2013: 140; Olesen, 2014: 65; Wivel, 2020: 413). Et traume der indførte en følelse af kollektiv angst, idet staten efter 1864 ikke længere var sikker på, at den ville bestå (Bjøl, 1986: 603; Lundgreen-Nielsen, 1992: 150; Bregnsbo, 2014: 48; Holbraad, 2017: 14). Derudover indstiftedes en samtidig følelse af politisk skyld over ikke at have erkendt og handlet efter, at staten havde været tæt på tilintetgørelsen (Gress, 2006: 186; Olesen, 2014: 64). Dette afstedkom en afvisning af omverdenen og en fokusering på genrejsningen af staten inden for rammerne af nationen. Begge elementer trådte tydeligt frem i datidens udenrigspolitiske imperativer: "Hvad skal det nytte (at forsvare sig militært)?", og "hvad udad tabes, det må indad vindes" (Rasmussen, 2005; Branner, 2013: 147; Mouritzen, 2014: 85). Danmarks sammenhængskraft blev sikret gennem afvisning af egne aggressive impulser og samtidig projektion af dem over i Tyskland samt introjektion og idealisering af det kulturelle og særegne danske (Hansen, 2002: 57; Korsgaard, 2006: 237).

I eksisterende forskning træder 1864 tydeligt frem som den afgørende begivenhed, der grundlagde Danmarks nationalidentitet. Derved blev 1864 gennem imperativerne og nationsfokuseringen indstiftet som en ekstremt tydelig identitetsmarkør. Carsten Holbraad har således defineret 1864 som et kollektivt traume, der gennem introversion opbyggede den spirituelle sammenhængskraft i folket, samtidig med at nationale aggressive ønsker om hævn mod Tyskland blev reguleret politisk (2017: 14). Erling Bjøl definerer på tilsvarende måde 1864 som et dansk nationalt sår, på lige fod med det Borgerkrigen efterlod på den amerikanske identitet (1986: 603). Danmarks traume blev primært håndteret gennem idealiserede selvbilleder af det kulturelle og sociale fællesskab, der efter 1864 udgjorde garantien for statens sammenhængskraft og blev derigennem overleveret mellem generationer (Pedersen, 2014: 21). Man kunne nok knække staten for en stund, men gennem det kulturelle fællesskab ville den genopstå (Østergaard, 1992; Korsgaard, 2006). Samtlige analyser af den danske

nationalidentitet tager således fat om genrejsningen af Danmark som en kamp mellem politiske partier og sociale klasser i bestræbelserne på at samle det resterende kongerige, særligt gennem udviklingen af Jylland. Nationssamlingen behøvede en stærk identitetsmarkør, og her fungerede 1864 glimrende, idet det både indeholdt det politiske svigt, den internationale tøven, den militære ydmygelse såvel som den territoriale afståelse. Følelserne og erfaringerne fra 1864 blev derefter indskrevet i den danske bevidsthed gennem den udenrigspolitiske selvforståelse, arbejdsmarkedsreformerne, foreningslivet, kulturlivet samt uddannelsessystemet.

Erfaringen fra Dybbøl omhandler således både nederlaget og genoprejsningen og omfavner derved den traumatiske dobbelthed såvel som dansk dualistisk tradition (Pedersen, 2014: 33). Men dermed indstiftedes 1864 også som et *chosen trauma*, hvis dynamikker mellem dødsinstinktets projektion og livsinstinktets introjektion blev videregivet som en opgave for kommende generationer at håndtere. 1864, som forholdet mellem nærdødsoplevelsen og den faktiske overlevelse, træder derfor frem bag Danmarks udenrigsidentitet på tværs af politiske skel og generationer, hver gang følelsen af eksistentiel angst eller skyld genoplevs (Branner, 2013: 140; Wivel, 2014: 116; Mariager og Wivel, 2019: 347).³ I eksisterende forskningslitteratur træder tilsvarende dynamikker mellem at bevare sig selv og udbrede sig selv frem som en forskel mellem flere delvist modsatrettede men sameksisterende begrebspar. Begrebspar der i analytikernes optik har oprindelse i perioden umiddelbart efter 1864 og derfra fortsat rammesætter dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. I Rasmus Brun Pedersens analyser træder Danmarks udenrigspolitiske dualisme frem som forskellen mellem determinisme og internationalisme (2015) og mellem aktiv internationalisme og international aktivisme (2012). I sin beskrivelse af dualismen kredser Pedersen om underkendelsen af nationale ønsker om revanche udtrykt gennem Tyskerkursen og behovet for at forme verden i eget billede som indeholdt i Fredspolitikken (Pedersen, 2015: 38; Pedersen og Gram-Skjoldager, 2015: 170). Derigennem beskriver Pedersen, hvordan dynamikken mellem undertrykkelsen af aggressive impulser og den positive tilgang til verden altid har influeret og fortsat influerer på Danmarks udenrigsaktivisme. På tilsvarende måde analyserer Anders Wivel det danske handlerum efter 1989 som en forskel mellem traditionel småstatspragmatisme i forhold til truende naboer og værdibaseret stormagtsaktivisme (2013a). Wivel identificerer således fraværet af den eksistentielle trussel som den altafgørende betingelse for stigningen af dansk deltagelse i fredsskabende og -bevarende operationer (2005: 418). I Wivels udlægning er det mere udbredelsen af egne identitetsmæssige værdier end eksplicit sikkerhedssøgning hos supermagten, der konstituerer udviklingen af militæraktivismen efter 1989

(2005, 2013a: 307).⁴ Derved minder militæraktivismen på væsentlige områder om livsinstinktets forsvar mod angst og skyld, da begge projicerer egne værdier ud i verden. I Peter Viggo Jakobsens udlægning indtræder tilsvarende dynamikker i Danmarks vægtning mellem FN på den ene side og NATO/USA alliancer på den anden. Selvom Jakobsen identificerer begge dele som aktivisme, differentieres mellem den direkte sikkerhedsaktivisme gennem NATO/USA som forsvar mod dødsangst og den mere indirekte sikkerhedsskabelse, der også gennem et opgør med fortiden vil "gøre noget godt for andre end os selv" (Jakobsen og Kjærsgaard, 2017: 378; Jakobsen, 2019: 162). Ved at undertrykke egne aggressive impulser og reparere eget selvbillede i rammen af først Fredspolitikken og senere Bistandspolitikken dækkes over den angst og skyld, som det oprindelige traume indstiftede i den kollektive identitet.⁵ Centralt i samtlige analyser spores således en anknytning til psykoanalysens dynamikker mellem at sikre sig selv mod dødsinstinktets forsvarsmekanismer og at udbrede sig selv gennem livsinstinktets impulser.⁶ På tilsvarende måde indtager svigt og skyld en central plads i den politiske legitimering af militæraktivismen. Fogh Rasmussen-regeringernes udenrigspolitik sammenkæder i flere omgange samarbejdspolitikken og fodnoteperioden med et historisk svigt af de allierede, som skulle kompenseres ved "selv at yde et militært bidrag" (Rasmussen, 2003). I et interview i 2006 forsvarede Anders Fogh Rasmussen på tilsvarende måde militæraktivismen i en skyldplaget fortid, hvor Danmark kunne "nyde friheden og freden, mens der var andre, der sloges for den" (Ryborg og Redington, 2006: 11).

Bortfaldet af en reel territorial trussel efter Sovjetunionens kollaps betød, at Danmark for første gang siden 1864 skulle forholde sig reflektivt til sin udenrigspolitiske identitet, idet "Danmark betalte for territorial sikkerhed med ontologisk usikkerhed" (Wivel og Crandall, 2019: 401). Angsten for total udslættelse mindskedes, imens skylden over ikke i fortiden at have sikret statens overlevelse fortsat influerede på identiteten. Dødsangstens ophævelse skabte derved en mere integreret og balanceret udenrigsidentitet, hvori impulserne fra livsinstinktet rettede dødsinstinktets aggressive projektioner til fordel for sikringen af statens idealiserede selvbilleder (Pedersen, 2004). Indledningsvis i nærområdet med Baltikum som modtagerlande og derefter i Europa gennem FN- og NATO-indsatserne på Balkan for til slut at udbrede sig selv til resten af verden med stabiliseringsindsatserne i Afghanistan og Irak samt interventionen i Libyen. I samtlige indsatser ligger der således også et eksplicit ønske om at sikre staten gennem understøttelsen af humanitære konventioner og udbredelsen af danske værdier (Mariager og Wivel, 2019: 82). Integrationen af livsinstinktets og dødsinstinktets impulser udmøntede sig i en samordnet dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, hvori direkte anvendelse af militære magtmidler

nu også kunne bringes aktivt i anvendelse til opnåelsen af danske værdipolitiske målsætninger (Petersen, 2006: 34; Wivel, 20143b: 30). Et eksempel herpå er daværende forsvarsminister Hans Hækkerups fokusering på samordningen af militære, politiske og økonomiske midler inden for en bred sikkerhedspolitisk forståelse (Pedersen, 2004: 51; Pedersen og Gram-Skjoldager, 2015: 171; Wæver, 2016: 26). Derved smeltede livsinstinktets og dødsinstinktets projektioner sammen og skabte følelsen af sikkerhed gennem udenrigsaktivismens udbredelse af idealiserede selvbilleder. Frem til 9/11 understøttede udenrigsaktivismen generelt den nye etablerede orden i rammen af folkeretten. I de tilfælde hvor FN ikke kunne sikre indsatserne, blev de danske værdier uden større udfordringer projiceret ud i verden gennem NATO (Mariager og Wivel, 2019: 136). Frem mod årtusindeskiftet var denne sikring af sig selv gennem udbredelsen af idealiserede selvbilleder det centrale i Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik. Det skabte en forlængelse af værdipolitikken, som efter 1989 havde fået endnu et anvendeligt redskab i værktøjskassen: aktiv anvendelse af offensive militære kapaciteter. Den danske udenrigsaktivisme var begyndende militariseret.

Retraumatiseringen efter 9/11

Den 11. september 2001 blev USA angrebet af terrororganisationen Al-Qæda. Vestlige værdier var under angreb, og Danmark genoplevede følelsen af at stå over for endnu en nærdødsoplevelse uden at have erkendt det (Rasmussen, 2005: 81; Pedersen, 2012: 120; Mariager og Wivel, 2019: 208).⁷ Derfor blev 9/11 den enkeltstående begivenhed, der mere end nogen anden transformerede aktivismen (Elbjørn og Wivel, 2006: 381; Petersen, 2006: 30; Villaume, 2008: 38; Branner, 2013: 148).⁸ I ”Regeringens bud på nye prioriteringer i Danmarks udenrigspolitik” af juni 2003 fremskrives 9/11 således som del af ”en kamp mod den vestlige Verden og vore værdier” (Udenrigsministeriet, 2003: 4-5). På tilsvarende måde sammenkædes denne kamp med svækkelsen af de internationale organisationer, der udgør kernen af Danmarks sikkerhedspolitik: ”EU, NATO og FN er alle blevet svækket” (2003: 4). En svækkelse som krævede handling ”gennem en aktiv, offensiv, fokuseret og sammenhængende udenrigspolitik” (2003: 5).

I forskningslitteraturen anskuer Ringsmose og Rynning forskellen efter 9/11 ved, at Danmark går fra at forlige stridende militære parter til selv aktivt at blive part i en militær strid (2017: 409). Anders Wivel hæfter sig blandt andet ved, at Danmark fra 2001 bevidst engagerer sig militært på globalt plan (2013a: 300). Før 9/11 var aktivismen primært rettet mod at skabe sikkerhed og fred gennem udviklingsbistand og militærindsatser i rammen af FN. Efter 9/11 projicerede Danmark aggression ud i verden gennem fjendebilleder og nedkæm-

pede derefter disse forestillede trusler i rammen af militæraktivismen. På trods af integrationen af militæret i Danmarks udenrigsaktivisme efter Berlinmurens fald samt videreførelse af denne på tværs af 1993-regeringsskiftet blev det således først efter 9/11, at aktivismen for alvor militariseredes (Petersen, 2006: 30; Wivel, 2005: 418; Kristensen og Larsen, 2017: 62). Oplevelsen af ikke at have vidst, at staten var i fare, konnoterede traumet fra 1864 og vækkede derigennem følelsen af angst og skyld. Den sikkerhedspolitiske strategi og legitimeringen af samme blev derfor kondenseret med lignende traumatiserende begivenheder, hvor staten havde været truet (Farbøl, 2011a: 68).

Undertrykte følelser af angst og skyld trådte gennem generationernes overlevering frem som en opgave, der skulle håndteres i nutiden. Disse følelser influerede derigennem på de personlige og partipolitiske ønsker om at gøre op med fortidens svigt, der står centralt for de fleste analyser af Fogh-regeringernes sikkerhedspolitik (Petersen, 2009; Farbøl, 2011a, 2011b).⁹ Fogh-aktivismen fremskrives generelt gennem et opgør med besættelsen (Villaume, 2008: 38) og fodnoteperioden (Villaume, 2008: 44; Petersen, 2009: 162) og konnoterer derigennem behovet for utvetydigt at bjærge sin egen historiske overlevelse fra fortidens begivenheder.¹⁰ Særligt blev samarbejdspolitikken under 2. Verdenskrig et skyldsplaget symbol på, at staten ikke kunne sikre nationens overlevelse, hvorigennem fortidens svigt manifesterede sig som en tung politisk arv, der skulle omgøres (Mouritzen, 2007: 161; Pedersen, 2012: 125; Branner, 2013: 150; Kristensen og Larsen, 2017: 73). Den fornyede integration af militærets aktive anvendelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken tilbød nu en mulighed for, at dødsinstinktets aggressive impulser kunne håndtere både angst og skyld. De mange analyser af Fogh-regeringernes militæraktivisme identificerer således både et værdiorienteret liberalistisk ønske om at præge verden i eget fornyede selvbillede (Pedersen, 2012; Wivel, 2014) såvel som en pragmatisk småstats bandwagoning med supermagten med det formål at sikre statens overlevelse i en truende verden (Wivel, 2005; Mouritzen, 2007; Pedersen, 2018a). Her er således både elementer af dødsinstinktets aggression såvel som livsinstinktets idealiserede identitetsbevarende impulser. Dermed sikrede værdipolitikken fortsat nationen gennem udbredelsen af sig selv parallelt med, at de aggressive impulser blev rettet mod terrororganisationer og udemokratiske regimer. Militariseringen skete således parallelt med, at retraumatiseringen rokkede ved balancen mellem livs- og dødsinstinktet og derigennem betingede en redefinering af dansk identitet gennem kampen om værdipolitikken. For første gang siden den Kolde Krigs afslutning var Danmark truet, hvilket nødvendiggjorde en stabilisering af identiteten (Elbjørn og Wivel, 2006: 381; Pedersen, 2012: 120).

I den umiddelbare periode efter 9/11 blev angsten håndteret gennem projektion af dødsinstinktets aggressive impulser over i terrororganisationer og introjektion af idealiserede universelle amerikanske værdier. En idealisering der skærpede den indenrigshistoriske kamp om at definere danske værdier og derigennem katalyserede Fogh-regeringens genfortolkning af fortidens politiske svigt (Karsbøl, 2006; Petersen, 2006; Farbøl, 2011a, 2011b; Pedersen, 2013). 9/11 som enkeltstående sikkerhedspolitisk begivenhed kondenserendes således med fortidens nationale traumer og politiske svigt. Opgørene med samarbejdspolitikken og fodnoteperioden blev formodentlig forstærket af historiske partipolitiske magtkampe, men kan ikke alene tilskrives Fogh-regeringernes revanchisme eller et liberalt politisk flertal (Pedersen, 2013: 358). Dette ses blandt andet af, at tidligere socialdemokratiske regeringer under Poul Nyrup Rasmussen aktivt bragte de traumatiske begivenheder i anvendelse ved at knytte an til 1864, besættelsesperioden såvel som fodnoterne (Rasmussen, 2005: 76; Jakobsen, 2009: 17; Petersen, 2009: 163; Farbøl, 2011b: 79).

I takt med den tiltagende militarisering skete der et parallelt brud med den kompartmentaliserede udenrigspolitiske tradition (Petersen, 2006: 21, 33). Militærmagt indtog en mere central rolle, og op igennem 2000'erne blev sikkerhedspolitikken og udviklingspolitikken knyttet tættere sammen med de militære indsatser som primat (Olesen, 2015: 31). Selvom de udenrigspolitiske søjler blev opbrudt fra slutfirserne og en mere samlet strategi implementeret af Nyrup-regeringerne (Pedersen og Gram-Skjoldager, 2015: 171), var det dog først efter 9/11, at den værdipolitiske side af militæraktivismen tog til gennem en eksplicit handlingsanvisende sikkerhedsstrategi (2015: 173). Anskues denne handlingstrang i lyset af den politiske legitimering af aktivismen (Farbøl, 2011a, 2011b), bliver sammenfaldet mellem 9/11 og aktiveringen af fortidens traumatiske begivenheder påfaldende tydelig. Bag den kraftfulde anvendelse af samarbejdspolitikken og fodnoteperioden træder nationaltraumet frem gennem dobbeltheden mellem 9/11 som en ny nærdødsoplevelse og selve den historiske overlevelse på trods af fortidens politiske svigt. Danmark måtte for alt i verden undgå den situation, hvor landet svigtede og igen ikke sikrede sig selv sin egen overlevelse. Parallelt med denne handlingsfokuserede sikkerhedsstrategi overtog dødsinstinktets aggressive impulser pladsen fra de mere integrerende følelser fra livsinstinktets. Danmark blev en krigernation, der gentagne gange bidrog substantielt til tvangsimpliceringen af idealiserede selvbilleder og reddede derigennem sig selv fra sin problematiske fortid (Jakobsen, 2015; Wæver, 2016). Rækken af militære bidrag minder således om traumeteoriens gentagne bjærgningsforsøg af sig selv.

Gentagelsen i Danmarks militæraktivisme

I forståelsen af de seneste 30 års udenrigsaktivisme træder nederlaget ved Dybbøl frem som "det sår, der kontinuerligt skrider ud og forsøger at fortælle os om en virkelighed eller en sandhed, der ellers ikke er tilgængelig" (Caruth, 1996: 4). Militæraktivismen er dermed et kontinuerligt politisk forsøg på at sikre statens historiske overlevelse som sin egen. Hver gang Danmark bringer ofre på den sikkerhedspolitiske kampplads, sker det således i relation til 1864. Både den politiske og den offentlige debat såvel som forskningslitteraturen måler de militære bedrifter op imod nederlaget ved Dybbøl. Indsatserne under Operation Bøllebank i Bosnien (Mariager og Wivel, 2019: 142), Irak i 2003 (Petersen, 2003), post-9/11 kampindsatserne generelt (Pedersen, 2018b: 450), kampene om Musa Qala i Helmand (Jakobsen, 2009: 12) samt Libyen-kampagnen i 2011 (Jakobsen, 2016b: 193) fortolkes alle som "første gang", "mest offensive operation" eller "hårdeste kampe" siden 1864. Militæraktivismen udvikles og gentages derigennem som et identitetsprojekt for sig selv gennem nationens *chosen trauma*. På grund af traumets funktion som identitetsmarkør og dets kondensering af samarbejdspolitikken og fodnoteperioden, overføres det fra generation til generation og fra regering til regering som en opgave, der kontinuerligt kræver fornyet handling (Gress, 2006: 191; Kristensen og Larsen, 2017: 73). Den tiltagende aktivisme efter 1989 og militariseringen efter 9/11 vedligeholder og udvikler nationaltraumet, fordi staten nu endelig kan "bevise sit værd som sikkerhedsskaber for den danske befolkning, en opgave den havde fejlet i 1864" (Wivel, 2014: 116) såvel som i 1940 og i midt-firserne (Mariager og Wivel, 2019: 124). Det er disse gentagne og stadigt mere krævende bjærgningsforsøg, der konstituerer både krigeridentiteten og de psykonationale ofre, som den bringer.

Denne gentagelse havde indledningsvis retning og form, idet det primært var USA og NATO's indsatser, der blev bidraget til ved at ofre noget af sig selv. Med Olfert Fischer-bidraget i 1990 ofredes den livsinstinktsdominerede fokusering på bidrag til FN-ledede operationer (Petersen, 2006: 27; Ringsmose, 2007: 29; Jakobsen, 2009: 7), og med Operation Bøllebank forsvandt afvisningen af aggressiv magtanvendelse (Jakobsen, 2016a: 749; Pedersen, 2018a: 225). Begge elementer smeltede sammen i Folketingets samtykke til offensiv magtanvendelse mod en fremmed stat uden FN-mandat i Kosovobeslutningen fra 1998 (Wæver, 2016: 31; Mariager og Wivel, 2019: 151). I forlængelse af 9/11 viste Danmark sig i tre faser klar til utvetydigt at bjærge sin egen historiske overlevelse. Først ved at påvise at Danmark kunne kæmpe på lige fod med amerikanske specialstyrker og kampfly i Afghanistan og med krigarnationen Storbritannien i Irak (Petersen, 2006: 32; Kristensen og Larsen, 2017: 65). Ef-

terfølgende ved at anvendelsen af militærmagt var meningsfuld, og nationen var villig til at yde store tab i Helmand (Jakobsen og Ringsmose, 2015: 212; Kristensen og Larsen, 2017: 65). Slutteligt ved at gennemføre en enstemmig politisk beslutningsproces om anvendelse af væbnet magt på under 24 timer forud for Libyen-indsatsen (Jakobsen og Møller, 2012: Wivel, 2013a: 311). Gennem militæraktivismen omgør Danmark således fortidens politiske såvel som militære svigt. Væk er 1864's militære nederlag, 9. aprils manglende offervilje og 1980'ernes politiske ydmygelser i NATO. Gennem militæraktivismen bjærger Danmark sin historiske overlevelse ved at betragte militære magtmidler som et brugbart statsmandsværktøj og sig selv som en troværdig alliancepartner (Rynning, 2003; Jakobsen og Møller, 2012: 107). Men nationaltraumet påvirker fortsat, idet militæraktivismen er blevet selvreferentiel gennem glorificeringen af egne bedrifter på trods af manglende succeser (Lidegaard, 2018: 96). I forlængelse af bjærgningen af sin historiske overlevelse og omgørelsen af fortiden er militæraktivismen blevet et mål i sig selv mere end en afvejet sikkerhedspolitisk strategi (Jakobsen og Møller, 2012: 119; Kristensen og Larsen, 2017: 74; Mariager og Wivel, 2019). Det er samtidig Danmarks nærværende evne til gentagne gange at levere de hårde militære kapaciteter frem for selvsamme kapaciteters fraværende effekt i operationsområdet, der dominerer analyserne af militæraktivismen (Wæver, 2016; Kristensen og Larsen, 2017; Pedersen, 2018a; Jakobsen, Ringsmose og Saxi, 2018; Jakobsen og Rynning, 2019).

Det er her, at psykoanalysen og traumeteorien bliver relevant for forståelsen af gentagelsen og de dybereliggende identitetsmæssige spor, som militæraktivismens legitimering i fortiden repræsenterer. Indsatserne er nemlig i sig selv blevet styrende for udenrigsaktivismen, og formålene med de enkelte militærbidrag forskydes i takt hermed (Jakobsen og Ringsmose, 2017: 146). Indledningsvis var formålene at sikre en international retsorden under FN og senere udbredelsen af danske værdier i verden (Petersen, 2006: 28; Mariager og Wivel, 2019: 278). Bidragene til sikringstyrken i Irak og indsatserne i Helmandprovinsen omhandlede indledningsvis genopbygning af civilsamfund og udbredelsen af demokratiet i rammen af livsinstinktets impulser. Efterhånden som den lokale effekt af militærets nytte udeblev, legitimeredes indsatserne mere og mere i relationen til USA, anseelse i NATO generelt og kompensation for, at forsvarsbudgettet ikke var på 2 pct. af BNP (Pedersen, 2015: 41; Ringsmose og Rynning, 2017: 406; Jakobsen, Ringsmose og Saxi, 2018: 269). Militæraktivismen ligner derigennem en bearbejdning af fortidens traumer ved at fastholde magtanvendelsen som relevant sikkerhedspolitik gennem omskrivningen af formålet og nytteeffekten. Det er denne bearbejdning af nationens *chosen trauma*, der har antaget identitetsmæssig og selvreferentiel karakter. Derfor accepteres

militæraktivismens gentagelse ukritisk. Med undtagelse af dele af Irak-indsatsen i 2003 har der været politisk såvel som folkelig opbakning til indsatserne (Jakobsen, 2019), og efterfølgende regeringer har været mindst lige så villige til at bringe danske militære magtmidler i anvendelse (Jakobsen, 2015: 11; Kristensen og Larsen, 2017: 60; Ringsmose og Rynning, 2017: 412). ”For at betale sin historiske gæld kan Danmark nu ikke ikke-gøre noget, men er moralsk forpligtet til at vælge at gøre noget” (Kristensen og Larsen, 2017: 73). Netop for at bearbejde fortidens traumatiske begivenheder er militæraktivismen indfanget i en gentagelsestvang. Derfor vil i det i dag ”stort set være politisk selvmord at argumentere for, at Danmark ikke skal blande sig i internationale konflikter, men lade andre slås” (Farbøl, 2011b: 85). Således præsenteredes en stor sikkerhedspolitisk pakke til internationale operationer med største selvfølgelighed, straks efter Mette Frederiksen overtog statsministeriet. På tilsvarende måde trådte nationaltraumet frem under mediernes dækning af den iranske bombning af Al Asad basen i Irak. End ikke i 1864 blev danske soldater udsat for et angreb med tilsvarende sprængkraft (Nielsen, 2020).

Konklusion og perspektiver

Anvendelsen af militære magtmidler har siden 1989 været det bærende element i den danske udenrigs- og sikkerhedspolitiske relation til USA. Indsatserne i Afghanistan, Irak, Libyen og Syrien er således udtryk for dansk villighed til uden pres at stille militære kapaciteter til rådighed for USA's udenrigspolitik i Mellemøsten. At USA under Barak Obama og Donald Trump har mindsket det militære fodaftryk uden for Stillehavsregionen, kan dog ikke aflæses på anvendelsesgraden af Danmarks hårde militære kapaciteter. Tværtimod er militæraktivismen videreudviklet. Siden USA trappede ned i Afghanistan og under Obama anlagde en mere afdæmpet militæranvendelse, er Danmarks sikkerhedspolitiske anstrengelser rettet til fordel for andre stater. De militære forbindelser til Storbritannien og Frankrig er udvidet med bilaterale sikkerheds- og forsvarspolitiske aftaler, deltagelse i Joint Expeditionary Force, medlemskab af European Intervention Initiative, træningssamarbejde samt væsentlige militærbidrag til særligt Frankrigs indsatser i Sahel. Samtidig stiller Danmark nu skibsbidrag til USA, Frankrig og på sigt Storbritanniens maritime indsatser og støtter derigennem udvalgte stormagters nationale interesser uden om NATO. Hvis argumenterne om, at militæraktivismen primært er et redskab til indflydelse i USA, prestige i NATO eller kompensation for de manglende 2 pct. hos USA's Præsident Donald Trump, så er det vel ikke strengt nødvendigt at søge endnu flere krævende samarbejdsrelationer for en småstat. Norge, der ligesom Danmark villigt bidrager til USA's indsatser, har ikke i samme omfang gjort

yderligere tilnærmelser til Paris eller London i forlængelse af Trumps tvetydige NATO-garanti.

De seneste 30 års militæraktivisme er et tegn på en mere integreret sikkerhedspolitik og derigennem også en mere balanceret udenrigsidentitet. En identitet der efter nationaltraumet i 1864 var domineret af forsvarsmekanismer mod eksistentiel angst og skyld. Angst for total udslettelse af staten og skyld over ikke have sikret statens overlevelse. Dette afstedkom en sikkerhedsstrategi, der undertrykte impulserne fra dødsinstinktet gennem Tyskerkursen og Afspændingspolitikken, samtidig med at impulserne fra livsinstinktet opererede mere frit gennem Freds- og Bistandspolitikken. Udviklingen i den danske udenrigspolitiske dualisme har således væsentlige sammenfald med psykoanalytisk identitetsdannelse. Samtidige impulser fra døds- og livsinstinktet konstituerer derved dansk udenrigsidentitet med fokus på både tilpasningspolitik og internationalisme. I forlængelse af Berlinmurens fald blev impulserne fra dødsinstinktet modnet som følge af et fravær af en territoriell trussel. Dette medførte en mere integreret forsvars- og sikkerhedspolitik, hvor militære magtmidler gradvist blev anvendt mere aktivt. Militariseringen af sikkerhedspolitikken efter 9/11 udsprang derimod af en identitetsmæssig retraumatisering. Militæraktivismens gentagne aggressive impulser ligner derigennem forsøg på at bjærge identiteten fra nederlaget i 1864. Dette har afstedkommet en form for gentagelsestvang, hvor Danmark ukritisk og uopfordret stiller militære magtmidler til rådighed for andre staters nationale interesser. I forskningslitteraturen om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik indtager 1864 entydigt traumets plads og giver næring til både dødsangsten og livsinstinktet. Derigennem omfavner traumet dualismen mellem angst og skyld gennem historiens nationale svigt. Opgaven er nu løst, idet historien om den ubærlige karakter af traumets overlevelse er sikret som sin egen. Omgørelsen af det evige nederlag gentages dog, måske fordi håndteringen af angst og skyld gennem 9/11's retraumatisering blev konstituerende for militæraktivismen. Derfor gentages den på tværs af regeringsskift uden, at strategiske fordele og ulemper overhovedet bliver afvejet.

Noter

1. Stor tak til Peter Viggo Jakobsen for faglig sparring, vedholdende konstruktiv kritik og kollegial opmuntring. Tak til Lasse Lindekilde og Sune Welling Hansen for en behagelig proces og tak til de to anonyme fagfællebedømmere for nyttige og relevante kommentarer.
2. Ole Wæver (2016) abonnerer på denne kollektive psykoanalytiske dynamik ved at definere militæraktivismen som selvopfattede gode handlinger, der kompenserer for skyldfølelsen over indvandringspolitikken.

3. Farbøl (2011a: 71) og Petersen (2009: 161, 164) påviser begge, hvordan 1864 træder frem bag samarbejdspolitikken og fodnoteperioden i den politiske legitimering af Irak-krigen i 2003.
4. Wivel relaterer udviklingen i militæraktivismen direkte til nederlaget i 1864 og ser afståelsen fra militær magtanvendelse til fordel for diplomatiske virkemidler som udtryk for opbygningen af en ny nationalidentitet, der kunne sikre statens overlevelse (2014: 305).
5. Jakobsen bruger metaforen "fra Venus til Mars" og knytter derigennem an til en fortolkning af militæraktivismen som en forskel mellem livsinstinktet og dødsinstinktet (Jakobsen og Møller, 2012: 106). En anknytning som Hans Branner i øvrigt gentog (Branner, 2013: 134).
6. Samtlige forskere anvender 1864 som reference for den dualistiske forståelse, de hver især fremskriver, og knytter derigennem an til det oprindelige traumes dobbeltheds udspændt mellem nærdødsoplevelsen og den faktiske overlevelse.
7. Rasmussen, Pedersen samt Mariager og Wivel henviser til den umiddelbare politiske italesættelse af "et angreb på vesten" og usikkerheden om, hvorvidt Danmark ville være et kommende mål. For en gennemgang af den politiske italesættelse af 9/11 som et angreb på vesten og en eksistentiel trussel mod Danmark henvises til Krigsudredningens bind 2, side 344-359.
8. Elbjørn og Wivel beskriver, hvordan Poul Nyrup Rasmussens politik efter 9/11 var et markant opgør med fodnotepolitikken.
9. Nikolaj Petersen tilskriver anvendelsen af 1864, besættelsen og fodnoterne væsentlig betydning i Fogh-regeringernes succesfulde anvendelse af fortiden som politisk disciplineringsinstrument (2009: 163).
10. Paul Villaume og Carsten Holbraad definerer begge besættelsen som en traumatisk begivenhed for Danmark (Villaume, 2008: 34; Holbraad, 2017: 41), og Anders Wivel anskuer neutralitetspolitikken forud for 2. Verdenskrig som en reel trussel mod statens overlevelse (Wivel og Crandall, 2019: 399).
11. Mariager og Wivel beskriver, hvordan balancen mellem den militære (aggressive) og den humanitære (idealiserede) indsats påvirker beslutningsprocessen efter 9/11 (2019: 230-232). Yderligere sandsynliggør de, at fodnoteperioden spillede en afgørende rolle i forhandlingerne om balancen mellem de militære og humanitære indsatser (2019: 232, 237).
12. Dette behov ses som et gennemgående element i forskningslitteraturen om militæraktivismen og identificeres som det væsentligste formål på tværs af Krigsudredningens analyser (Mariager og Wivel, 2019: 22-31).

Litteratur

- Anderson, Benedict (2012). *Forestillede fællesskaber: refleksioner over nationalismens op-rindelse og udbredelse*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Bjøl, Erling (1986). Denmark: Between Scandinavia and Europe? *International Affairs* 62 (4): 601-617.
- Branner, Hans (2013). Denmark between Venus and Mars: How great a change in Danish foreign policy, pp. 134-166 i Nanna Hvidt og Hans Mouritzen (red.), *Danish Foreign Policy Yearbook 2013*. København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Bregnsbo, Michael (2014). Var 1864 afslutningen på det "danske imperium", og hvad blev der tilbage af den imperiale ånd i den danske stat?, pp. 35-55 i Lars Bangert Struwe og Mikkel Vedby Rasmussen (red.), *Læren af 1864*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Caruth, Cathy (1996). *Unclaimed Experience*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Elbjørn, Kasper og Anders Wivel (2006). Forståelseshæftet, pp. 367-385 i Kasper Elbjørn og David Gress (red.), *20 begivenheder der skabte Danmark*. København: Gyldendal.
- Farbøl, Rosanna (2011a). Irakkrigen og den historiske legitimering. *Slagmark* 60: 68-80.
- Farbøl, Rosanna (2011b). Kunsten at lægge historien til rette: Anders Fogh Rasmussen og opgøret med den danske udenrigspolitiske tradition. *TEMP* 2 (3): 65-90.
- Feldbæk, Ole (1991). Dansk identitetshistorie, pp. 9-20 i Ole Feldbæk (red.), *Dansk identitetshistorie bind 1: Fædreland og modersmål 1536-1789*. København: C.A. Reitzel.
- Gellner, Ernest (2006). *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Gress, David (2006). Det evige nederlag, pp. 163-193 i Kasper Elbjørn og David Gress (red.), *20 begivenheder der skabte Danmark*. København: Gyldendal.
- Hansen, Lene (2002). Sustaining sovereignty: The Danish way to Europe, pp. 50-87 i Lene Hansen og Ole Wæver (red.), *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*. London: Routledge.
- Holbraad, Carsten (2017). *Danish Reactions to German Occupation*. London: UCL Press.
- Jakobsen, Peter Viggo (2009). *Fra ferie til flagskib: Forsvaret og de internationale operationer*. København: Forsvarsakademiet.
- Jakobsen, Peter Viggo (2013). Hvorfor er danskerne så krigsglade og tolerante over for tab?, pp. 181-205 i Kristian Søby Kristensen (red.), *Danmark i krig*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Jakobsen, Peter Viggo (2015). Danmarks militære aktivisme fortsætter med eller uden USA. *Politik* 18 (4): 5-13.

- Jakobsen, Peter Viggo (2016a). Denmark and UN peacekeeping: Glorious past, dim future. *International Peacekeeping* 23 (5): 741-761.
- Jakobsen, Peter Viggo (2016b). The Danish Libya campaign, pp. 192-208 i Dag Henriksen og Ann Karin Larssen (red.), *Political Rationale and International Consequences of the War in Libya*. Oxford: Oxford University Press.
- Jakobsen, Peter Viggo (2019). Policyfællesskaber, standard- og krisestyringsprocedurer: det oversete institutionelle grundlag for den brede opbakning til Danmarks aktivistiske udenrigspolitik. *Politica* 51 (2): 139-167.
- Jakobsen, Peter Viggo og Kristine Kjærsgaard (2017). Den danske FN-aktivismes storhed og fald 1945-2016. *Politica* 49 (4): 377-400.
- Jakobsen, Peter Viggo og Karsten Jakob Møller (2012). Good news: Libya and the Danish way of war, pp. 106-130 i Nanna Hvidt og Hans Mouritzen (red.), *Danish Foreign Policy Yearbook 2012*. København: Dansk Institut for International Studier.
- Jakobsen, Peter Viggo og Jens Ringsmose (2015). In Denmark, Afghanistan is worth dying for: How public support for the war was maintained in the face of mounting casualties and elusive success. *Cooperation and Conflict* 50 (2): 211-227.
- Jakobsen, Peter Viggo og Jens Ringsmose (2017). Size and reputation: Why the USA has valued its "special relationship" with Denmark and the UK differently since 9/11. *Journal of Transatlantic Studies* 13 (2): 135-153.
- Jakobsen, Peter Viggo og Sten Rynning (2019). Denmark: happy to fight, will travel. *International Affairs* 95 (4): 877-895.
- Jakobsen, Peter Viggo, Jens Ringsmose og Håkon Saxi (2018). Prestige-seeking small states: Danish and Norwegian military contributions to US-led operations. *European Journal of International Security* 3 (2): 256-277.
- Karsbøl, David B. (2006). Borgerlig kulturkamp i baggear, pp. 386-405 i Kasper Elbjørn og David Gress (red.), *20 begivenheder der skabte Danmark*. København: Gyldendal.
- Kinnvall, Catarina og Jennifer Mitzen (2017). An introduction to the special issue: Ontological securities in world politics. *Cooperation and Conflict* 52 (1): 3-11.
- Klein, Melanie (1946). Notes on some schizoid mechanics. *International Journal of Psychoanalysis* 27: 99-110.
- Klein, Melanie (1948). A contribution to the theory of anxiety and guilt. *International Journal of Psychoanalysis* 29: 114-123.
- Klein, Melanie (1958). On the development of mental functioning. *International Journal of Psychoanalysis* 39: 84-90.
- Korsgaard, Ove (2006). Giving the spirit a national form: From Rousseau's advice to Poland to Habermas' advice to the European Union. *Educational Philosophy and Theory* 38 (2): 231-246.

- Kristensen, Kristian Søby og Kristian Knus Larsen (2017). Denmark's fight against irrelevance, or the alliance politics of "punching above your weight", pp. 59-76 i Michael Wesley (red.), *Global Allies: Comparing US Alliances in the 21st Century*. Canberra: ANU Press.
- Libya-utvalget (2018). *Evaluering av norsk deltagelse i Libyaoperasjonene i 2011*. Oslo: Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet.
- Lidegaard, Bo (2018). *Danmark i krig*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992). Grundtvig og danskhed, pp. 9-187 i Ole Feldbæk (red.), *Dansk Identitetshistorie, bind 3: Folkets Danmark 1848-1940*. København: C.A. Reitzel.
- Mariager, Rasmus og Anders Wivel (2019). *Hvorfor gik Danmark i krig? Uvildig udredning af baggrunden for Danmarks militære engagement i Kosovo, Afghanistan og Irak Bind 1*. København: Københavns Universitet.
- Mitzen, Jennifer (2006). Ontological security in world politics: State identity and the security dilemma. *European Journal of International Relations* 12 (3): 341-370.
- Mouritzen, Hans (2007). Denmark's super Atlanticism. *Journal of Transatlantic Studies* 5 (2): 155-167.
- Mouritzen, Hans (2014). Et spøgelse går gennem nyere dansk udenrigspolitik, pp. 81-100 i Lars Bangert Struwe og Mikkel Vedby Rasmussen (red.), *Læren af 1864*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Nielsen, Mads Korsager (2020). Overgik sprængkraften ved Dybbøl i 1864: Irans misilangreb skrev dansk militærhistorie. Danmarks Radio, 17. januar. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/overgik-spraengkraften-ved-dybboel-i-1864-irans-missil-angreb-skrev-dansk> (26. januar 2021).
- Olesen, Mikkel Runge (2014). Dansk udenrigspolitik i skyggen af katastrofen, pp. 57-80 i Lars Bangert Struwe og Mikkel Vedby Rasmussen (red.), *Læren af 1864*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Olesen, Thorsten Borring (2015). Prioritering, profilering og politisk orientering: engagement og aktivisme i dansk udviklings- og bistandspolitik 1962-2015. *Politik* 18 (4): 25-36.
- Pedersen, Lene M. (2004). Når småstater fører stormagtspolitik: Dansk Baltikumpolitik fra Murens fald i 1989 til EU-topmødet i København i 2002. *Kontur* 9: 50-60.
- Pedersen, Ove Kaj (2014). Nederlagets tid: Krige og velfærdsstat, pp. 15-33 i Lars Bangert Struwe og Mikkel Vedby Rasmussen (red.), *Læren af 1864*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Pedersen, Rasmus Brun (2012). Fra aktiv internationalisme til international aktivisme: udvikling og tendenser i dansk udenrigspolitisk aktivisme. *Politica* 44 (1): 111-130.
- Pedersen, Rasmus Brun (2013). Revanchisme og revisionisme i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. *Politica* 45 (3): 344-361.

- Pedersen, Rasmus Brun (2015). Tilkoblings- og afkoblingsstrategier i dansk udenrigspolitik: udvikling og tendenser i de danske udenrigspolitiske doktriner. *Politik* 18 (4): 37-45.
- Pedersen, Rasmus Brun (2018a). Bandwagon for status: Changing patterns in the Nordic states' status-seeking strategies? *International Peacekeeping* 25 (2): 217-241.
- Pedersen, Rasmus Brun (2018b). Was something rotten in the state of Denmark? Three narratives of the active internationalism in Danish foreign policy. *Cooperation and Conflict* 53 (4): 449-466.
- Pedersen, Rasmus Brun og Karen Gram-Skjoldager (2015). International aktivisme i dansk udenrigspolitik 2001-2009 – en tværfaglig forskningsstatus. *Historisk Tidsskrift* 115 (1): 163-188.
- Pedersen, Rasmus Brun og Jens Ringsmose (2017). Aktivisme i dansk udenrigspolitik: Norden, FN, NATO og EU. *Politica* 49 (4): 339-357.
- Petersen, Nikolaj (2003). Interview med Nikolaj Petersen: Farvel til småstaten? *Nyheds magasinet RÆSON* 4.
- Petersen, Nikolaj (2006). Dansk sikkerhedspolitik 1973-2006: Linjer og beslutninger. *Økonomi og politik* 79 (2): 19-37.
- Petersen, Nikolaj (2009). Kampen om Den Kolde Krig i politik og forskning. *Historisk Tidsskrift* 109 (1): 154-204.
- Rasmussen, Anders Fogh (2003). Hvad kan det nytte? *Berlingske Tidende*, 26. marts. <https://www.stm.dk/statsministeren/indlaeg/afr-hvad-kan-det-nytte-kronik-i-berlingske-tidende-den-26-marts-2003/> (26. januar 2021).
- Rasmussen, Mikkel Vedby (2005). "What's the use of it?" Danish strategic culture and the utility of armed force. *Cooperation and Conflict* 40 (1): 67-89.
- Ringsmose, Jens (2007). *Danmarks NATO-omdømme*. København: Dansk Institut for Militære Studier.
- Ringsmose, Jens og Sten Rynning (2017). Rutsjebane: udsving og udfordringer i Danmarks NATO-aktivisme. *Politica* 49 (4): 401-425.
- Ryborg, Ole og Noa Redington (2006). Fogh: Danmark må gøre op med småstatsmentaliteten. *Mandag Morgen* 30: 6-11.
- Rynning, Sten (2003). Denmark as a strategic actor? Danish security policy after 11 September, pp 23-46 i Per Carlsen og Hans Mouritzen (red.), *Danish Foreign Policy Yearbook* 2003. København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Rösing, Lilian Munk (2005). Psykoanalyse – Lacans formalisering af Freud, pp. 97-126 i Anders Esmark, Carsten Bagge Laustsen og Niels Åkerstrøm Andersen (red.), *Poststrukturalistiske analysestrategier*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Segal, Hanna (2006). *Introduction to the Work of Melanie Klein*. London: Karnac Books.
- Smith, Anthony D. (1999). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell Publishers

- Udenrigsministeriet (2003). *En verden i forandring. Regeringens bud på nye prioriteter i Danmarks udenrigspolitik*. København: Udenrigsministeriet.
- Villaume, Poul (2008). Confronting the “small state syndrome”: Danish post-Cold War foreign policy and the use of Cold War history, pp. 37-60 i Juhana Aunesluoma og Pauli Kettunen (red.), *The Cold War and the Politics of History*. Helsinki: University of Helsinki
- Volkan, Vamik (1994). *The Need to Have Enemies and Allies*. London: Jason Arenson Inc.
- Volkan, Vamik (2001). Transgenerational transmissions and chosen traumas: An aspect of large-group identity. *Group Analysis* 34: 79-97.
- Volkan, Vamik (2014). *Psychoanalysis, International Relations, and Diplomacy*. London: Routledge.
- Wivel, Anders (2005). Between paradise and power: Denmark’s transatlantic dilemma. *Security dialogue* 36 (3): 417-421.
- Wivel, Anders (2013a). From peacemaker to warmonger? Explaining Denmark’s great power politics. *Swiss Political Science Review* 19 (3): 298-321.
- Wivel, Anders (2013b). Danmarks militære aktivisme, pp. 27-51 i Kristian Søby Kristensen (red.), *Danmark i krig*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Wivel, Anders (2014). Still living in the shadow of 1864? Danish foreign policy doctrines and the origins of Denmark’s pragmatic activism, pp. 109-139 i Nanna Hvidt og Hans Mouritzen (red.), *Danish Foreign Policy Yearbook 2013*. København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Wivel, Anders (2020). Evig aktivisme i uendelig krig: sikkerhed, status og strategisk kultur i dansk udenrigspolitik. *Internasjonal Politikk* 78 (3): 411-420.
- Wivel, Anders og Matthew Crandall (2019). Punching above their weight, but why? Explaining Denmark and Estonia in the transatlantic relationship. *Journal of Transatlantic Studies* 17: 392-419
- Wæver, Ole (2000). Fra halvneutral til hyperallieret: men hvor længe?, pp. 57-72 i Troels Frøling og Martin Ishøj (red.), *På sporet af europæisk sikkerhed?* København: Atlantsammenslutningen.
- Wæver, Ole (2016). Danmark i krig, igen og igen, pp. 21-42 i Peter Vedel Kessing og Andreas Laursen (red.), *Robust mandat. Juridiske udfordringer ved danske militære missioner i det 21. århundrede*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Østergaard, Uffe (1992). Peasants and Danes: The Danish national identity and political culture. *Comparative Studies in Society and History* 34 (1): 3-27.